

МУЖИКИ АРИСТОКРАТИ

НАРОДНИЙ ОБРАЗ
В ДВОХ ДІЯХ - - -

ЦІНА 15 ЦЕНТІВ.

Музички

МУЖИКИ АРИСТОКРАТИ

Народний образ в 2-ох діях.

ЗБІРКА
ІВАНА ЛУЧКОВА

Ціна 15 центів.

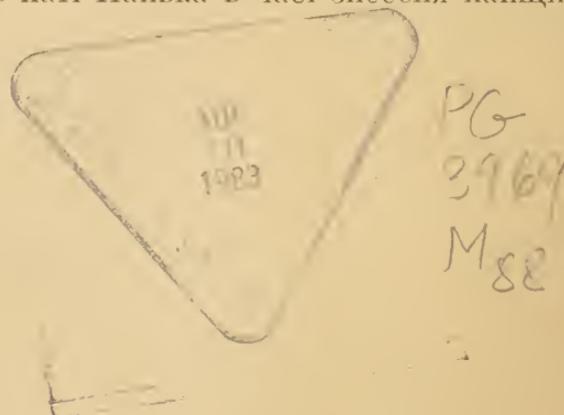
1916.

З друкарні „Свободи“, 83 Grand Street,
Jersey City, N. J.

О С О Б И:

Панько Когут, селянин.
Катерина, його жінка.
Стефанко, їх дитина.
Мартин, їх дитина.
Маруся, їх вихованка.
Андріїха, комірниця.
Осип, халупник.
Тимотей, фельдвебель.
Мошко, арендар.
Шмуль, жідок.

Діється в хаті Панька в часі знесення панщини.

ДІЯ I.

ЯВА I.

Маруся і Андріяха (спрятують в хаті).

Маруся. Не мало то роботи маємо сьогодня, а то все, щоби Стефанка добре приймити.

Андріяха. Та сему й не диво, що так пораємся, бо й давно його не бачили. Вісім років був у війську, та аж десь в Італії, а за війни о нім і чутки не було. Тож після такої журби нехай хоть по людські праці забавлятися!

Маруся. О, Стефанко десь дуже відміннів ся!

Андріяха. Ба, та се очевидно... але мені відчувається, що як тебе побачить, то може і подумася про жениханю?

Маруся. От, дали би ви мені спокій! Мені то і не на гадці (вздихає).

Андріяха. Знаю я, знаю, куди стежка в горох! Але то все на нінашо! Давнійше, то може — а шині...

Маруся. Ой правда... тепер як панами стали...

Андріяха. Ох Боже мій святий! які мені панни, що в сіраки загортаютися! Тамтого року то ми враз з ними бараболії сапали, а нині цурають ся вже мене.

Маруся. Так то все на сьвіті буває! А знаєте ви, що вчера громада урадила? — Щоби всі ко-мірники господарям „егомость” а господиням „їй-мость” казали!

Андріїха. А, се вже каранє Боже!

Маруся. А мені о Мартинку то тепер і не думати!

Андріїха. Так, справді Марусю, не думай більше про ту любов. Їм тепер треба панночки шляхотського роду і богатої, а не бідної спроти, котра кромі доброго імені і чести нічого більше не має!

Маруся. Добре то вам казати, а мені що іншого на гадці.

Маруся (співає):

Кождої днини й години
Я о нім думаю все,
Бо для бідної дівчини
Такий муж то счастє є.

При роботі час минає,
І веселій і здоров;
На що інший день тиряє,
Він в годинці з тим готов.

Андріїха. Що правда, то й не гріх! Робочий хлопець і чемпій, — а найбільше, що коли тепер всі нічого не роблять, він один працює так, як тоді, коли ще tota навіджена панщина була, — працює, коли другі лежать на печі або в коршмі горівкою заливають ся.

Маруся. Се воно правда, що за всіх робить, але за то батьки нічого не роблять, а жнуть як пани.

Андріїха. А так, як панп. але таки пани, що то за границею гроші. Бог знає на що, теряють. а довгів по уха мають. Так то і вони: Панько в корішмі днює і ночує, спить до полудня, — Катерина також пе, — а весь добуток Мошко забирає.

ЯВА II.

Ті і Мартин (входить).

Маруся (біжить до нього). А, се мій міленький Мартинко!

Мартин. Слава Ісусу Христу.

Андріїхя. На віки слава!

Мартин. Як ся маєш, дівчино?... Добрий день вам, Андріїхो!

Маруся. Спаси Біг Мартинку! (поправляєсь) — пане Мартине!

Мартин. Що? що? як?... а се що знова! Що се ти говориш Марусю?

Маруся. Е, бо бачиш, що...

Мартин. Бо що?

Маруся. Бо — ваша неня наказали мені і Андрієї. щоби ми вам все „пане Мартине” казали.

Андріїха. Та прецінь ви знаєте, що від вчерашнього дня ми бідні, не то що вони! Вони панами, шляхтою, а ми бідними комірниками — тож коли ви панська дитина, то і годить ся вам „пане” казати, або ще лішче, як наш пан реєнтий по ученому говорить: „господине”.

Мартин. До чорта з таким панством і такими ученими! Бачу старим в голові перевернулось! Але нехай там собі буде як хоче, а я все таки сам Мартин, що і був! Я люблю вас, тож не робіть ме-

нії націості і сорому, і не прозивайте мене ніколи паном!

Андріїха. Та ми би сemu й раді були, бо нам справді якось то не в лад. Але коли ви вже паном раз стали, тай маєте ще до того з донькою Осиною женити ся, то годі...

Маруся. Будете мати богацьку та гонорну жінку — а Марусю, бідну Марусю забудете, і ніколи про ню може і не подумаете!

Мартин. Марусю, що се ти говориш! Гнівши мене, серце! Як бачу, ти мене ще не знаєш, як я тебе люблю! Ні за що в сьвіті не лишив би я тебе, та най мене Бог тяжко покарає, коли я тебе покину!

Мартин (співає):

Ой не знаєш, моя мила,
Як Мартин тебе кохає,
Ой не знаєш чорнобрива,
Як про твоє щастє дбає.

Я для тебе жити лиш буду,
Богом вишим все божу ся,
По вік віки не забуде,
Тебе, серенько, Марусю!

Маруся. Спасибіг Мартинку, що ти для мене такий щирій, то про моє щастє дбаєш.

Мартин. Про твоє щастє?... а про моє ніби то ні, Марусю?

Андріїха. Богу дякувати, все вже зладжено! Го, го, го! сьогодня буде у нас богато людий, що громада згорнеть ся, щоби вашого брата Стефана побачити, що то аж з Італії прпвандрував!... Но,

все вже зладжено; і гусій набили, і колачів напекли — а батьки пішшли до корівки на горівку.

Мартин. Так, мій брат вертає — га, може і господарство на себе візьме. Знаєш, Марусю, я був сьогодня в нашого пан-отця, обіцяв він батькам добре наговорити, але коби лиши то все на пусте не було.

Андріїха. Та де там вони на пан-отця зважати будуть, коли вони і Бога знати не хотять — скоріше би ти що дістав, щоби лиш пішов до Мошка — (чуті крики за сценою). О, се батьки з корівкою вертають! Розійдіться ся діти, бо мати має такі всевідющи очі, що готова зараз зміркувати, що ви були з собою. (Мартин і Маруся розходяться).

ЯВА III.

Ті, Панько, Катерина і Осип (веселі входять).

Катерина. Ей, ей Богу, у того Мошка горівка то справедлива оковита! Уже він так не туманить як інші жиди!

Осип (з цигаром в зубах). А най собі там туманить, або то я на тоє не пан, щоби заплатив! У мене грошей до волі, а як не стане, то знаю де їх пошукати — впрочому і з жидом, як за богато туманити буде, дам собі раду.

Катерина. Ей, не говорили би ви, Осипе, ні се, ні те, бо знаю, що самі Мошкову горівку раді пісте. Побачите, якої він ірпнесе для моого Стефанка! (до Марусі). А ти неробо, прилагодила ти все? гусі, колачі, що?

Андріїха. Все уже давно готове, тілько сідати і йти, але якось ще Стефанка не видно.

Катерина. Кого? кого не відно?

Андріїха. Но, та Стефанка, вашого сина.

Катерина. Стефанка! — Стефанка! — а диви но їй! А хто то вас научив, щоби ви моєю дитиною так помітували, га?... Або то я вам уже не казала тілько разів, щоби ви моїм дітям приналежну честь віддавали! Що ми панове, то не ви бідаки! А диви но їй! Стефанка! — а то ви не могли сказати: все готове, прошу їймосції, тілько нема ще їймосціїного сина, пана Когутовича?

Мартин. Ей, ненъко, та преції ми його все Стефанком звали — по якій то причині перехрестили ви його на якогось Когутовича, коли ми з діда, з прадіда Когутами зовемо ся?

Катерина. Мовчи дурню, та не відзвивай ся, коли на тім не знаєш ся! Коли ти був мужиком, то ти міг звати ся не тілько Когутом, але і каплуном, а нинੀ годї, коли ти став уже шляхтичом!

Мартин. Шляхтичом?... я?... мужик! а до чорта! що ви се не вигадали?

Катерина. Мужик, мужик, — що було, то ми нуло. Поки ми робили панщину, то ми були і мужиками, але днесь ми уже панами, шляхтичами, — а знаєш добре, що жадень шляхтич Когутом не зоветь ся, хиба Когутовичом або Когуцінським!

Мартин. Ага, то тепер всі мужики панами стали?

Катерина. Чи ти здурів Мартинку? А деж по діли би ся комірники, що нічого не мають? Ті були і будуть все мужиками, — а ми, що не потребуємо нічого робити, про те ми шляхецької професії. Так я собі тепер пані, мій чоловік пан, а ти панська дитина, Мартинку.

Панько. Бачите ви Осипе, яка моя баба мудра!

Осип. Ба, моя була бі ще мудрійша, коби була не умерла!

Катерина. Го, го, го! я уже від давна чую, що я на паню тілько уродилася. Найперше то, що я вже від малої дитини нічого робити не хотіла, а на-томісць все бі в коршмі спідла, — а опісля знова те, що до польського дуже велику охоту мала та і научила ся уже де-що від панського камердинера — бо без панської мови, годі паном бути. Потім взяла-бим собі оконома, щобп йому хоть два рази на тиждень хрестини справити. Шкода Осипе, що ви не письменний, бо я бі вас за оконома взяла.

Осип. Що, я? я мав бі іти до вас за оконома? Або-ж то я не такий шляхтич як і ви? Або то мій Іванко не був депутатом у Львові, та ще яким, мудрійшим від всіх, бо за цілій час і губи не отворив! — Або то ви не знаєте, ким я був, та за кого мене уважали?... І я мав бі тепер у вас за оконома бути! — Тьфу! не дочекаєте того! — Я окономом! — А то бі ще чого не стало.

Катерина. Який мені великий пан, халупник! О, ще ви до нас і не умілись, добродію!

Осип. Не так то дуже, як думаете вашеці! Ви маєте вправді богато, але не ваше, а я маю мало, але своє власне.

Панько. Дай спокій, Осипе!

Катерина. Ей, коби ще довело ся дідича яким способом із села вигнати, о тоді то буде пнакше! Тоді буду панею на цілу губу; — но, та і вам Осипе де-що при тім оближеть ся, хоть не тілько що нам, бо ми то що іншого. Я — я мушу конче в дворі спідти, бо вже до него і прізвичайлася, як

ще товар у дідича пасла — уже мені годі без двірського житя обійти ся — я уже від давна за ним так скучаю, а як лише почую, як товар реве, то аж на плач мені збирає ся. — (Співає).

Як я стану дідичкою,
У дворі буду сидіти;
До полудня буду спати,
На сніданє каву піти.
На обід печена гуска —
На вечеру курка знова —
Піти буду, що спл стане
Віват пані Когутова!

Як нас будуть всі боятись,
А як будуть уважати!
Мене будуть „добродзейков”,
Панька „ясним паном” звати.
Лиш по польськи говорити,
А по руськи ані слова —
Бо сказалиб, що мужичка —
Віват пані Когутова!

Штирі коні до карети,
Люберія золоціста,
Як в неділю до косцьола
З Паньком вйду до міста.
До дітій собі спроваджу
Професора аж зі Львова
Щоб учплисъ по француськи
Віват мадам Когутова!

Панько буде у контуші,
А я в шовках му ходити;
Через літо буду дома.
А в фашинги в містії живи.

А до Відня як приїду,
Погадають, що графова,
Будуть Німці верещати:
Віват Фрайтайн Когутова!

Панько. А що Осипе? правда, що моя Катерина тільки на велику паню уродилася?

Осип. Виджу я те панство, але рад би я знати, як то воно буде, коли Тимотей поверне?

Панько (тихо). Мовчали би ви з такою бесідою! (Голосно). Щось не видно Мошка з горівкою! Андрійхо, пійдіть но до него, чому він до тепер горівки не приносить? (Андрійха відходить). Впбіжи і ти Мартинку, чи там де не видно Стефанка? (До Марусі). А ти бігай до дячихи, та скажи, що я її прошу на вечерю. Но, кивай ся!

Маруся (тихо до Мартина). Рада би я знати, по що вони нас виганяють?

Мартин. Бач, з жідом будуть рахувати ся. (Відходять обоє).

ЯВА IV.

Панько, Катерина, Осип.

Панько. Уже то ви Осипе і за пів грейцара розуму не маєте! Хто то видів при людях такі дурниці! говорити?

Осип. Не конче дурниці! Тимотей від 30 років — Бог знає де обертається ся, а вп собі спідите на його господарстві, як курка на яйцях — але не хай но би він вернув ся, то ви тоді все ваше господарство в ніс запхаліб!

Панько. Ба, а звідки би він вернув ся?... він уже певно не живе!

Осип. Але, не живе!... а той полк, що примашп-
рував до Станиславова — таж він в нім служить!

Катерина. Не говорили би ви дурниці! — пре-
цінь він служить при уланах!

Осип. Се правда, але його перенесли до піхоти, до того полку, що тепер в Станиславові.

Панько. То ви чували що про Тимотея?

Осип. А ось говорив мені один урльопник, що він в тім полку карапалем, і що певно з Італії по-
верне.

Катерина. Е, що там говорили о Тимотею!
Тепер треба о Стефанку де-що подумати. А мусить з него бути гарний, дуже гарний хлопець, бо був до мене зівсім а зівсім подібний. Так моя потіха єдина, нині привандрує. — Люди говорять, що я лиха, але я хочу всіх пересъвідчити, яка я добра. Коли мій Мартин ще за молодий, то я вашу Оленку віддам за Стефанка. Так, так, візьму її за невістку, хотій ви і меншої професії, як я...

Осип. Меншої професії; тьфу до чорта!... Ані я, ані мій батько, ані дід і прадід не пасли товару, так, як ванцеці! Але я вже знаю, чому ви для мене так дуже ласкаві: ціла причина в тім, що тілько я один знаю, що ви комірниками були в Тимотея, а по тім, як його віддали в рекруті, то ви удали перед громадою, що ви в нього газдівство купили. Тож ви тепер бойтесь, щоби я сего не сказав, і про те хочете мою Оленку за невістку взяти!...

Катерина. А бодай би ви пропали з такою бе-
сідою!... Я вашу Оленку беру із щирого серця, а не щоби в тім який хосен на гадці я мала.

Осип. А я знова так дуже за вашою ріднею і не напираюсь, але що я уже раз рішив ся, то так мусить бути, бо я так хочу — бо я собі пан!... Але як мені не дотримаєте слова, то памятайте, що в мене губа на колодку не замкнена!

Катерина. Не журіть ся, все так буде, як хочете.

Осип. А як собі Стефанко Марусю сподобає?

Катерина. То нічого не шкодить — най собі там з нею трохи пожартує, щоби тілько з Оленкою оженив ся.

ЯВА V.

Ті і Мошко (входить з фляшкою).

Мошко. Як ся маєш, Осипе? — як ся маєш, Панчихи? — Я вам тут принес щось „екстрафайн”.

Катерина. А диви-но його, нехриста!... А то ти не можеш сказати: „як ся мають пані Когутовичова?”

Мошко. Най му там буде й Когут! Але коли ти така велика пані, то заплати мені моїх 17 ринських срібла.

Катерина. Но, но, Мошкуню, дай спокій, покажи от ліпше, що ти там приніс?

Мошко. Ни, якто, що я приніс? я вам приніс дуже раритетне горівки, ви такої ще і не нюхали.

Катерина (обзирає фляшку). Ей, такий правда! Яка хороша барва, а як до мене залп'яєсь!... Треба її спробувати — давай но Мошкуню!

Мошко. Як то, давай! — а гроші?

Панько. Ей, що там! — та прецінь нам зборгувши?

Мошко. Анї на грейцар! Я і так вже на вас богато стратив. Ви менї винні стілько грошей, та маєте менї дати на довг корову, а я анї гроший, анї корови не бачу. Шукайте собі де інде горівки. Я вам сеї без грошей лишити не буду.

Катерина (видирас). А на якого-ж чорта ти її сюда приніс, щоби мене тілько дразнили!... (Відтикає і нюхає). Ох, як красно пахне... Та бери уже собі до ліха її корову, тільки лишні горівку, мою потіху єдину. Але з довгом уже конець.

Мошко. Як то, конець?... таке дурне корови — ах-вай! такий здохляк, що вони йому уже по смерті ходить! А богато воно йому варт?

Катерина. Но, но, Мошкуню, таж ми преці до війта не підідемо. От лиши горівку тепер ще без грошей — (тихо) як сивуля утешить ся, то дістанеш провізії телятко — скажу старому, що його вкрали. (Голосно). Що там Мошкуню з нами пропираєш ся! Як буду дідичкою, то тобі спущу з аренди.

Мошко. Ну, що маю робити — я уже ваш приятель, Панько — я вам уже лишу сю горівку та ще вам і на вечер меду зборгую. (Відходячи до Катерини, тихо). Ну, а памятайте, як з того малій віл буде уродить, то сейчас його приспілайте.

Панько. А чекаймо Мошкуню. Се бачин. я би хотів, щоби ти менї одну справу залагодив.

Мошко. Ну, я тепер грошей не маю.

Панько. А хтож тобі о гроших говорить! се ишина річ. Чути, що Тимотей новернути має.

Мошко. Ай вай, що ви се говорите?... Тимотей, що то ви в нього впішахроваши тос господарства.

Катерина. Ой, була би велика халена — ми мусіли би ґрунт і хату віддати.

Панько. Тай до хлопської професії вернуті.

Осип. А я би мусів рад-не-рад для Оленки пішого чоловіка придбати, бо я би не хотів з простили мужиками дружити ся.

Катерина. Порадь-но, Мошкуню, але широ, а ми колись зуміємо відвдячити ся.

Осип. Роби Мошку, щоби було добре — вони мої старі знакомі, і я не рад би їх покидати. (Тихо, даючи гроші з великого пульєрса). Маєш тут задаток, а як добре зробиш, то дістанеш три рази тілько. (Голосно). Но, радьте ся, радьте, а тільки розумно. (Відходить).

Мошко. Та тому би воно порадити можна, але то дуже грубий інтерес.

Панько. Катерино, подай но ту фляшку, що пан арендар принесли.

Мошко. На що починати таки раритетне горівки! я маю інше горівки, то ви будете ся напіти задурно. (Заглядає в вікно). Ось іде Шмуль, то він буде зараз принести. (Кличе). „Шміль, Шміль, гай зі ді маме, суг, а сол гебен ане кварт ордінер Броунен фер гуф далед ґедойлем”. (Вертає від вікна). Ну, правду сказавши, то дуже великий клопіт з того Тимотей — ви мусіли би йому віддати ґрунт, хату, стодолу, хлів і волі, коні і гуси і кури і вівці... ай-вай! — ай-вай!

Катерина. А з відкіп би ми то все взяли?

Панько. Порадь но, Мошкуню, порадь!

Мошко. А, от іде йому уже й Шмуль.

Шміль (вносить горівку). „Вус гібст ді шнапс фер ді ґалганес, зі верден дох нішт бецулен”.

Мошко. „Гай вег, ех мах гір гіте ғешефт міт ді ғеен”. (Відбирає горівку — жидок відходить). Ни, сїдайте, я вам буду порадити, бо то би було дуже паскідні річи. А як би то не файнно виглядало, як би то вас провадили до Станиславова до криміналу: ціла громада показувала би на вас пальцями і казала би „диви, диви, злодій!” — О фе! А дїдич? ай-вай, той би доперва сміяв ся з мужицького нещастя! Но, але я вам буду порадити, тільки напийте ся єще горівки. Я вам інтерес уже полагоджу, але бачите — ви господар, ви знаєте, як коневи їсти не дати, то він йому не потягне, а як віз не помастите, то воно йому не поїде — дурно нічого. — Ни, ваше здоровл€, пані Когутовичова! (Пе, наливає і подає).

Панько. Та ми дурно не хочемо.

Мошко. Ну, то скажіть мені зараз, що мені дасьте, бо я так люблю все наперед знати.

Катерина. Но, та уже далаби, хоть би пять римських срібла.

Мошко (кидаєсь). Що?... дурних пять римських!... „гаст ді ґезеген”!... таке раритетне ґаздівство, що то вициганили у Тимотей, варт більше, як тисячу римських, а з гусьми і кіньми більше як півтора тисячі. Ай-вай! як би я взяв ся до той інтерес, то мене би самого більше як двіста коштувало!... Але знаєте що? як мені дасьте сивулю і 50 римських, то уже Тимотей і не понюхає свого ґаздівства.

Катерина. Но, та корову можеш вже собі взяти, але з грішми не знаю, як то буде — бо бачиш, ані грейцара при душі не маємо.

Мошко. То нічого не шкодить, що ви тепер не маєте, то дурниця. Я не такий чоловік лихій, як то вам видить ся — я з добрими людьми все добрий. Корову дасьте мені зараз, а на гроши напишете мені квіток. Ни, добре я говорю?

Панько (до Катерини). Щож ти на се?

Катерина (тихо). Велике діло, що йому квіток даш: Або то квіток гроши?... Чорта з'єсть, коли їх від нас дістане!... Скажи, що на все пристаєш.

Панько (голосно). Та ми уже гроший не пожалуємо.

Мошко (радий). Ни, най тебе Паньку качки шолопають! Ти маєш зовсім панські фігури. Знаєш, я би ся на те не міг дивити, як би тебе в ланцузках до Станославова провадили!... Але ще однo: нинька ввечер іде мій зять Іцик до Бродів, тож дасьте зараз для него на дорогу 10 римських срібла.

Катерина (троха пяна). Ще-би там чого не стало! десять ринських?... Який мені порадник, не досить, що сам береш, то ще хочеш, щоби моїми грішми всі жиди збогатіли!

Мошко. Чого так гнієш ся? чого так кричиш? Ту нема іншої ради, мусите мені дати десять римських срібла, тай Марусю — я вам так кажу.

Панько. Марусю?

Катерина. Що? що?... я мала би дати кров християнську жидови, нехристі!... я мала би дати Марусю?... О, нещасліва годинонько (плачє), коли уже жиди з нас так користають!... О, нещасливий християнський роде! (Плаче сильніше).

Мошко. А шляг' зол діх трефен! Плач собі, плач! Будеш єще гірше плакати, як тебе Тимотей з хати вижене! (Хоче іти).

Панько (задержує). Мошку! Мошку! що там зважаєш на таку бесіду! Все зроблю, як кажеш, тільки скажи мені, на що тобі гроший, на що тобі дівчини?

Мошко. Як то на що? Ви добре міркуєте, що як Тимотей поверне, то воно йому не гаразд буде!... Отже нехай Іцки візьме Марусю до Бродів, — з відти він її перешверцує до Бердичева, а там віддасть її до якого порядне жидівське дім на службу — а по тім пай собі Тимотей повертає. Ми скажемо йому тоді, що вона утікла з якимсь вояком на Угри або за кордон. Ну, а як він за нею піде, то і його там певно чорт візьме, а ви собі останете свободні на ґрунті.

Панько. Та ти розумно говориш, се правда, але мені жаль дівчини, щоби десь там по службах жидівських валяла ся.

Катерина (зриває ся). Дурний! у жидів навчить ся вона порядку і розуму! З твоїм милосердем зійдемо на те, що ще нам доведеться з торбами пійти.

Панько. Но, та се очевидно, що я би радній-ший паном бути. Га! щож робити, та я би на се не пристав, але...

Мошко. На що того але? по що того але?... (Наливає). Нашпіте ся! (Піуть). Ну, я тут прийду з вечера... (Наливає). Ну, як-же, чи прийти?

Панько. Та щож робити? прийди!

Катерина. Кажу тобі Мошку, що ми не маємо стільки грошей.

Мошко. Ну, дивіть ся Паньку, який я для вас добрий я вам ще для Іцка гроший позичу — але мусите мені дати три римські провізії.

Катерина. Но, вже дамо тобі, дамо, тільки іди собі тепер, щоби хто не догадав ся, що ми тут робимо. А увечер не забудь прийти, памятай!

Мошко. Я вже приведу з собою Іцка, а ви прийдіть до коршми, щоби за тих квітків якось по людськи погодити ся. (Відходить).

ЯВА VI.

Катерина і Панько.

Панько. Дуже мені се страшно, виганяти Марсюю.

Катерина. Досить уже вона наїла ся нашого хліба.

Панько. Віддавати Тимотейову дитину в жідівські руки...

Катерина. Говори своє! То лішче було би, щоби нас з хати вигнали? Дарма, що раз стало ся, се вже не відстане ся. Коли ти уже раз дірвав ся шляхотської професії, то годі тепер тобі комірником назад бути. Зле тобі з тим, що кождий комірник, кождий бідах кланяється тобі аж до колін і говорить тобі „егомосць“? Мені відійти ся, що тобі тепер добре. Через цілий день нічого не робиш, а може би ти був радніший, щоби тебе оконом, як перше, батогом чесав! Велике діло, у жідів служити? Або то ти не утирав съвічки старому шинкареви на судний день, коли ти ще мужиком був?... Велике діло! Дівчини не убуде — а що гарна, то може єще вийти в місті на яку панну!

Панько (вагаєсь). Коли бачиш, якось мені се дуже марктно; та і наш Мартинко до неї зали- цяв ся...

Катерина. Мартинко наша дитина! він зівсім не для такої харлачки. А потім, бачиш, як її наже- немо, то і Тимотея чорт візьме, а я тобі тоді не збороню через цілий день божий в Мошку спідти.

Панько (усміхаєсь). Та вже би воно якось погодилось...

Катерина. Зле тобі тепер? Спиш кілько хочеш, пеш, що сил стане, — а їш, що мало не пукнеш.

Панько. Се воно такої справді так. Я все кажу, що ти Катерино дуже мудра баба!

Катерина. Тож не говори дурниці — а роби як Мошко каже. Но, ідиж уже, іди мамалиго! Пійдемо до корчми діло кінчити. (Бере його по під руку). Но, ходи ясний пане Когутович! ходи до корчми! (Відходять).

Конець першої дії.

— 0 —

Д І Я II.

ЯВА I.

Стефан (в мундурі капральськім з короткою люлькою — входить).

Стефан. Ага прецінь, дістав ся я до нашої хати — „ріхтіг” тут. Га, га, тут побачу цілу мою родину! Що теж сем мої ляндсмани скажуть, як мене спенетрють! (Оглядаєсь по собі съміючись).

Гу, гу, гу! виглядаю як „Регіментстамбор”, коли іде на муштрунок. Як сем патріт, бардз мені шпиллює по капральськи. Най-но мене побачить громада, тото будуть чудуватись! А газди будуть сем сталї за мною геть з далека, як фурвези за фронтом, та будуть до мене говорити, „як ся майо пан капраль? То оні сем пан капраль?... а я сем до „ніх ніхтс” не буду відзвивати ся, тільки мій вишварцований вус до „гури” підкручу!... А дівчата (усьміхається). Е, де їм там до таліянок! то съвічка за грейцар до факли — але то будуть коло мене вививати ся як компанія в „Гелдтаг” коло пана гауптмана. (Входить Маруся). А, се якась файнна дівчина — вона могла би ще від біди і таліянкою бути.

ЯВА II.

Маруся і Стефан.

Маруся (тихо). Якийсь жовнір!

Стефан (про себе). Гарна дівчина! Мушу до неї по німецьки або по таліянськи заговорити. (Голосно). „Ах, Доннер Вететр Краутцгут Морген нох-а-маль”!

Маруся. Чи може о що питаетесь? може ви від Стефанка?

Стефан. „О, ніхтс манчел”! Я сем тутейшій лянцман — мам сем „гір Гешефта”, а найперше до тебе мій герцку.

Маруся. До мене?

Стефан. А до тебе панночко! я тебе хочу по таліянски виштудерувати, а найперше зачну від

того, що сем тебе по таліянці поцілую. (Поступає до неї).

Маруся (відстунаєсь). Обійде ся, у нас не Наталія.

Стефан. Се мені „алес айнс” — я тебе мушу конче на таліянці „фертіг” переробити. (Біжить за нею).

Маруся. А то що? Господи съятий! відчепишся від мене!

ЯВА III.

Ti i Мартин (входить).

Мартин (відтручує Стефана). А се що такого? Пускайте вашеці!

Стефан. „Доннер Шок! швер Нот”! ти хамський мужик! На кого то ти кидаєш ся? Я сем тебе зараз тут зрихтую! (Добуває шаблю).

Мартин. О засі! паничу! шаблі не злякаюсь! Коли сюди прийшов, то обходи ся чесно, бо інакше могло би з тобою дуже круто бути, та і до пляцкоманди дорогу найдемо!

Стефан (переляканій). До пляцкоманди?... (Ховає скоро шаблю). — Но, маєш сем „Глік”, що мене злість відійшла, а то міг бісь сем барձкенського шлюсу дочекати.

Мартин. Скажіть но мені лішне, вашеці, чого ви тут хочете? та за чим ви тут прийшли?

Стефан. Я бп сем скорше тебе міг спитати, ти кнофлику, яку ти тут рацію маєш сем?... Я, то „vas андерс”, я тут сем маю рехт бути, бо я не тільки з того крайзу, але і з того бецирку і з того гаузу.

Мартин (здивований до себе). Чи може... А як ви називаєте ся?

Стефан. Стефан Ган!

Мартин. Стефан Хам?... (Про себе). Се не він. (Голосно). Вибачайте, я гадав, що ви маєте інше прізвище.

Стефан. „Ніхтс” Стефан Хам, а сем Стефан Ган! Але се тільки мое ауслянське прізвиско, а по тутейшому „називам сен” Стефан Когут.

Мартин (кидається до него і обіймає з великою радостю). А, се він! То ти любезній брате! Мій братчику! Се я Мартин, твій брат!

Стефан. Що ти говориш? преці Мартинко був бардз малій хлопак!

Маруся (съміючись). Таж преці за вісім років мусів підрости!... Як же ся маеш Стефанку? Ти мене не пізнав? Таке я Маруся!

Стефан. „Сапермент”! як же ті шпіцбуоп повиростали!

Маруся. А видиш! Але мушу побігти по батьків до корши ми — то то будуть радувати ся! (Відходить).

Мартин (хоче Стефанку обійтити). Но, як же ся маеш Стефанку? Я тебе так давно уже не бачив!

Стефан (відпихає його). „Но, ві гейц Брудер”!

Мартин. Як то братчику, не обіймеш мене?

Стефан. „О найи”, то бути не може! я сем капраль. а ти навіть не --віце-гемайндер”!

Мартин. Та щож се шкодить, коли я тебе люблю. Стефанку!

Стефан. То сем „пекно, бардз пекно”. брудерку — і я тебе люблю, але так з далека! Що би сем

мої камрати сказали, як би спантровали, що я мужика обіймаю? „Пфуй! Пфуй”!

Мартин. Хоть я мужик, але я все твій брат. Та і ти колись був мужиком!

Стефан. Не резенуй, бо тобі „ніхтс” не поможе. Я уже видів бардз „вєле ружних ляндув”, стояв в ружних фестунках і штатах. Я сем на тебе навет патріт не повинен.

Мартин (сумно). Стефанку! ти жартуєш?

Стефанко. „О, найн”, я сем „ніхтс” не шпасерую, і прошу сем мене не називаць Стефанком, але „ентведер” пан Стефан, „одер” пан капраль!

Мартин. Но, коли ти уже так згордів, то хоть вийди проти батьків.

Стефанко. О, я сем не пійду нех „оні” тут прийдуть, бо „оні” є молодші від мене.

Мартин. Чи ти удурів Стефанку?!... преці та то і мама перше уродились!

Стефан. „Ріхтіг”! але кождий цівіль молодший від вояцького мужа.

ЯВА IV.

Ті, Катерина і Панько (входять).

Катерина (за сценою). Ай Стефанко мій, — Стефанко коханий!...

Панько (за сценою разом). Стефанку! Стефанку!

(Вбігають обоє, беруть Стефанка межи себе і обнимаютъ).

Панько і Катерина. Як ся маєш, як ся маєш, Стефанку?

Стефан. „Лянг'зам, лянг'зам” фатерку! (Від-
пихає їх). Пускайте мене!

Катерина і Панько. Як то? чому?

Мартин. Бо то не Стефан, а пан капраль.

Катерина. Що я чую? мій Стефанко капралем!

А яким же чудом зробили тебе капралем, коли ти
читати не умієш?

Стефан. Тому сем є інша рація. Я авансиро-
вав за аусцайхунок.

Катерина. Якож то воно, спіку мій, той це-
хунок?

Стефан. Аусцайхунок є... „галт” аусцайху-
нок! То сем так було: як ми їхали раз на шпіфі з
Венедику до Майллянду, патрим се я, аж тут летить
куля просто на войца Радзецкого, — я шпукнув в
руки, зловив кулю тай шпурнув в може. Тоді каже
до меневойцсц Радзецкий: „Ты Когутович риختик
мужа є, але коби ти був письменній, то ти би єще
раз такій був риختик, як ти є!” — а я тоді „пенк-
но” салютуваввойцові Радзецкому тай кажу: „Я
справді письмо таке дрібне як „сечка” не умію
читати, але люмера як вийдуть на льотерії, то
вишицки прочитаю!” — „Но, то бендзеш капралем”!
сказаввойц Радзецкий — і такої зараз другого
дня зафасував я капральську гажу і мундур.

Катерина. Я все казала, що з тебе Стефанку
великі будуть люди!

ЯВА V.

Ті і Осип.

Осип. А, як ся маєш Стефанку?

Стефан. А се що за съмлек?... „Сервус”!

Катерина. Та привітай же ся, таж преці се пан Осип, батько твої Оленки.

Стефан. Якої „сапермент” Оленки.

Катерина. Та тої, що ти з нею женити ся маєш!

Стефан. Що? я мав би женитись з мухоморкою доночкою? Ей-же! бо як возьму дундерувати і флюхувати, то аж тоді пізнаєте, що я умім! Прокляті мужики!

Катерина. Мужики, мужики! То ти не знаєш, що пан Осип і панна Оленка шляхтою стали?

Стефан. О, о! та мені преці крамфатер розповідав, як я був в шпиталю, що пан Райхстаг' всю шляхту скасіравав!

Катерина. А ба, се стара байка! але ми нова шляхта і стали по всій вікні панами.

Стефан. „Шекна” мені шляхта, що має мухоморкою кляйдунки. Та шляхта то сем меньше значі, як патрона викручена з гвіру. І що сем мені по хамській доночці, коли я мам сем в Наташі принцезну!

Катерина. Що се ти говориш, Стефанку?

Стефан. Правду сем кажу. Там принцезнів більше як дівчат в цілім нашім бецирку; а як убере ся в будний день, то красніше ма биць як у нас яка пані в неділю.

Катерина. Та воно гарно, але яким чином ти прийшов синку до принцезни?

Стефан. То сем так було: як ми стояли у Майлінді, була там одна таліянка принцезна, що я у неї стояв на кватирунку. Аж тут в сам фашинг зробила ся ребелія, коли акурат наш регемент мав вирокувати з Майлінду. Я сем акурат віксував собі шуги, аж тут прибігає моя принцезна і не пускає мене, бо бардз бояла ся ребелінтів, і з великим

фурхтом просить мене: „Сеніор Стефано”, не лишайте мене, бо хто мене оборонить від тих каналіїв?

Катерина. І ти лишив ся, Стефанку?

Стефан. То сем ві! Принцезна зробила мені зараз касарню на другому штоку, і я там в неї був „дурх драй Монат унд цвай Штунд” — як Майлянд скашдулірував, я ретіровав назад до наших.

Катерина. Подайно, старий, горівку!... А ребелянти нічого тобі не робили, синку?

Стефан. Оні сем на мене флюховалі на десять миль від Майлянду. Але я як раз розсердився, то сем тих бестій мільона на пляцу положив. Але бо то і страшні бестії! з одним оком на чолі, а ідять фляйш людський і шоть так кров, як ви мутерко непримірком горівку.

Катерина. Господі съятій!

Панько (наливає). До тебе, Стефанку! (Пе і подає).

Стефан (пе). Бррр!... а що то за огнида!... тьфу!

Катерина. Що ти плетеши, Стефанку?

Стефан. В цілій Наталії не шоть горівки. (Пе решту). Паскудна горівка! „нікс нуц!”... (До батька). Налийте ще!

Панько. А щож там шоть в тій Наталії?

Стефан. Що?... вино, та єще яке! Бодай то таліянський лянд! то кажу вам, такій є край сълічни, що кажу вам єсть то край бардз сълічни! Там фіги і смеранча то як съмітя, тілько „лєгай і ідз!” А вино то з дзоркала тече так, що як чоловік з конем в воду зайде, то і кінь пе вино і чоловік вино. Фляйш, то без khoхів, а найфайнішою оливовою то шуги пущують.

Панько. О, се вже ти пересолив, Стефанку!

Стефан. Не пересолив, бо в Наталії нема соли.

Катерина (пє). Здоров Стефанку!... А чим же там оселедці солять?

Стефан. Оселедці?... (Пє). — Оселедці смажать в оливі. В Венедику на фашінг', то по товченім цукрі санками їздять як у нас по снігу.

Катерина. А з відкиж, синку, там стільки цукру?

Стефан. Там цукор в скалах росте, — як котрий мужа в ліс пуйдзє, то ціле чако цукру бағнетом налупить. Або...

Панько. А якої вони віри, ті Талляні?

Стефан. Оні сем такої віри як і ми. А скільки то в них косцьолів, а які пекні і великі! Там оден косцюл більшій як цілий наш бецирк. Раз на пр. якесьмо ішли на кірхпараду до одного косцьола, тосьмо машерували від дверей до великого вівтаря три дні і три ночі, а на самім съродку тосьмо мали роштаг.

Панько. Дуже мені велика оскомпна за тим твоїм таллянським ляидом. Мені видить ся, чп не можна би тої Італії нашим газдам віддати?

Осип. Та чому би її не віддали? Тільки тра разумно до діла взятись.

Панько. О, я такої зараз завтра скличу громаду, та подамо о тім суплику до циркулу.

Стефан. О, „лянг'зам, лянг'зам”, не квапте ся так з супликами, бо бисте сем з відтам так ретеровали, що аж би ся за вами закурило!

Катерина. А то чому, Стефанку?

Стефан. Найперше, там сем так горячо, що в полуднє картофлі на сонці печуть, — сонце так

низко ходзі, що добрий мужа коромеслом міг би дістатп. Потому знова те, що там такі великі гори, що аж під самі небеса сягають.

Катерина. То і ти, синочку, ходив по таких горах?

Стефан. Но правда сем. Раз якисьмо шлі через Яльши, тосьмо машерували під таку велику „гуру”, що сказав до мене войцец Родзецкий, а я сем був на флиглю: „Когутович!” а я кажу „гир” — „бери гвер ін де паланц, бо небеса проколиш!” І рихтик, не було вам більше до неба як два цалі. А як котрий мужа хотів собі люльку закурити, то тільки шах багнетом до звізді, тай зараз в люльку іскра скочила.

Панько. О, я би уже не хотів в тій Наталії бути, коли там так горячо і такі гори!

Стефан. Але то сем євшіцко фурда! Там в Наталії дуже страшні баталії! Як возьмуть з канонів гримати, то аж морже стогне. То сем вже для мене іти в баталію так, як штік фляйшу з комисом з'єсти. О, бачив я їх венци як гавзів в Майллянді! а що я бачив, люда, то і за рік не зрахувалибісьте і десятого тайлю.

Стефан (співає).

Як баталія начне ся,
Канон міліон заграє
Бум!... бум!...

В цалім льогрі галас, крики,
Тай дрожить як лист осики!
Нараз трублять тиралери,
Трапара, трапара, трапара!

А шіхота валить з гверів,
Бррр... бр — бр!
Тут під ноги гранат пукне,
„Бенц!”

Всі. А то що?

Стефан. То ракета!

Щіле військо нараз гукне
Гурра! гурра! гурра! гурра!
З трупів вали виростають,
Що під хмари аж сягають —
Крові тече страшне море,
Заливає міста — гори!
Тоді не раз так буває,
Кождий, аж до єднорала,
У діру де ніс запхає,
Або з плячу дає драла!

О то так! З війною нема що спасивати. Раз знаю, стояли ми в льогрі перед Майліандом. Ми акурат варили собі обяд, та пригадую собі як нині, мали ми на обяд зупу, флейш тай за позволенем клюцки. Войца Радзецького не було в льогрі, поехал був на шпацирку — аж тут патрим сем, до нас іде міліона Таліянів. Ми борще схопились тай нуж до них! Але ті бестії Таліяні наставили против нас канону, таку велику, кажу вам, як з відси до Отинії.

Осип. А, се уже бігме не правда!

Стефан. Но, може сём була о пару цалів меньша, але кажу вам, така була канона, що як додали сила пороху і вистрілили, то вам журовала аж під самі небеса, а цісарські дзєці, то вам кажу,

так падали, як трава та листє. Тоді каже до мене один фурмашардлайтнант: „Когутович!” а я кажу „гир!” — „Треба тому щось зарадзіць, бо вишицки помремо!” Я зачав тоді дальше штудерувати і виштудерував: я взяв собі ще таких як я сам два камраці, — ми зробили вплом, тай другиці канону. Але то сем вишицко не помогло, бо Таліяні виставили другу канону, та як зацали стріляти, то цісарських дзеці як трави і листу попадало. Ми ретіровали і обернулись аж коло Венедіку. Але як надіхав войцец Радзецкий, як зачав на нас флюхувати та дундерувати, як крикнув: „Браця камбраці! Ви за мною, а я з вами до самої смерті!” Тосьмо сем тих каналій аж в море загнали. (Віддихає). Уж то бардз страшно було! Но Богу дякувати, що то уж минулось, бо на саму гадку так в мені кипить, вррр! щобим рубав і колов... (Бігає по сцені). Хтів би я на кім се доказати... гм... Мамо, не маєте там де печеної гуски?

Катерина. Єст спінку, єст! Ходи до другої хати, там при гусці, колачах і горівці забудеш за ті страшні річи. (До Осипа). Ходіть і ви Осипе!

Панько. А ходиж і ти Мартинку!

Мартин. А мене там пощо!

Катерина. А се чому?

Мартин. Бо я не люблю о таких дурницях слухати.

Катерина. Може бойш ся, то ходи, напеш ся горівки, вона тобі розжене страху.

Мартин. Ідіть ви, мені не хочеть ся іти.

Катерина. Удурув бісноватий! не хоче пити горівки! От дочекала ся я такої потіхп, що і келішка горівки перевернути не уміє. Не пий, не пий

дурний, коли не знаєш що добре. Ходім! (Відходять).

ЯВА VI.

Мартин, потім фельдвебель.

Мартин. Господи съятий! вони радують ся, а я з жалю мало не розпукнусь! Що слово, то панство, шляхотство, тай горівка, — а мому братови Італія в голову влізла! Як се так довше потриває, та мабуть удурюю.

(Входить фельдвебель, чоловік приємний, літ 50 числячий, постава жовнірська, — входить звільна).

Фельдвебель. Слава Ісусу Христу!

Мартин. На віки віков! (в сторону). Знова якийсь вояк!

Фельдвебель. Вибачай приятелю, — мені видить ся, що тут сидить Панько Когут?

Мартин. Вгадали пане вояк, се мій батько. Коли маєте до него яке діло, то можете і мені сказати, бо я його син, Мартин.

Фельдвебель (пригадує собі). Мартин? Мартин?... а правда. Здається мені, у вас є більше рідні?

Мартин. Маю ще одного брата, котрий таким вояком як ви.

Фельдвебель (вагається). А... а дівчини нема у вас ніякої?

Мартин. Є тут одна ніби то у батьків на вихованню. Маруся називається ся.

Фельдвебель (в сторону). Боже мій, мала би се вона бути?... (Голосно). Бачу, тобі дивно, мій хлопче, що так доштууюсь, але бачиш, я старий

приятель твого батька та маю до него де-яке діло, проте хотів би я його бачити. — А та дівчина ма-
буть не добра?

Мартин. А хтож то съміс казати? О засї, бо...
(Про себе). Може се він... ей нї! (Голосно). В ці-
лім селі нема такої другої як моя Маруся!

Фельдвебель. Як то, твоя Маруся?

Мартин. Е — бо — бо — бачите, бо я — я
Марусю люблю, дуже люблю — і рад би з нею
женити ся.

Фельдвебель. Так?... А вона?

Мартин. Та і вона мене дуже любить.

Фельдвебель. А щож вам на заваді, щоб по-
брались? Може гроший не маєте?

Мартин. Е, то дурниця, преці я собі заробити
зумію, але батьки мої боронять мені.

Фельдвебель. Батьки?

Мартин. А так батьки. Давнійше то приста-
вали, а нинї, як стали панами...

Фельдвебель. Панами?

Мартин. А так. Як панщину подарували, то
газди подуріли, а мої батьки так згорділи, що уже
не хочуть мене з Марусею подружити, бо вона нї-
чого не має.

Фельдвебель. Преці мені казалі, що ґрунт і
хату Маруся по батьках дістала!

Мартин. Та деж там! Батько Марусі взяв від
моїх батьків за ґаздівство великі гроші!

Фельдвебель (про себе). Які вони не чесні!
Може се бути? (Голосно). То може той ґрунт тобі
хочуть дати?

Мартин. Деж там! То все для Стефанка.

Фельдвебель. Хтож то такий той Стефанко?

Мартин. А мій брат, іан канраль. Преці мусите знати його, — зух то великий! В Майланді стояв сам один на залозі.

Фельдвебель. Що се ти говориш такі небелиці?

Мартин. Та я сам міркую, що се небелиці.

Фельдвебель. От знаєш що хлопче, приставай до війска; можеш на тім добре вийти, тепер воєнні часи... честь... слава...

Мартин. Ага, хороша то слава і честь, коли би мене упіли, а хто інший взяв Марусю, а не я!

ЯВА VII.

Ті і Маруся (вбігає з плачем).

Маруся. Мартинку! Мартинку!

Мартин. Що се тобі — Марусю? чого ти плачеш?

Маруся. Мартинку, я мушу іти з віден в сьвіт далеко, уже тебе більше не побачу!

Фельдвебель (в сторону). Господи, се вона!

Мартин (до фельдвебля). О, Боже мій! іане вояк, що тут робити! (До Марусії). Се добрій чоловік! Пане вояк, дивіться ся, Маруся плаче!

Фельдвебель. Не плач люба дитино! Бог милосердий над нами! Він тебе не лишить, він тебе потішить. Я чув, що ти маєш десь в далекій чужині батька, може він вже повертає, може уже не далеко...

Маруся. Батько мій, батько! (З плачем). О, ні, він забув про мене!

Фельдвебель. Не винуй його дитинко мою! Може він не міг тебе побачити. — Чи ти його пам'ятаєш?

Маруся. О, так, памятаю. Давно, дуже давно уже. сідів він тут в уборані вояцькім, а коло него стояло богато інших жовнірів і кликали його, щоби квашив ся. Він мене цілував, плакав надімною, і прощав. Тамті його прівали, а я плакала і видирала ся до нього. Що день молю ся я тепер за него і все о нім гадаю. О, батеньку, мій батеньку! чи я ще тебе коли на тім съвіті побачу?

Фельдвебель. Бідна дитинко! дивсь. і я не-вдашний, і я маю доньку далеко, і не бачив її через трипайцять літ. По серед камратів, по серед бою і забави я все був сам — все сам, бо не було при мені мої дитини, мої безсталаної доньки. Я би хотів тепер як найскорше її побачити, щоби її до серця моого пригорнути.

Маруся. Ви мусіли за нею дуже тужити, ви мусіли її все згадувати.

Фельдвебель. Чи я за нею тужив?... (співає).

По серед борбп. де кроваві бої,
Смерть і погибель спалили могилу,
Я благав Бога тільки ласкп тої,
Щоб ще побачити доньку мою милу.

На серці мав я гадку ту єдину,
Єдине щастє. нім замкну повіки:
Раз її усріти, заки съвіт покину.
Побачить в щастю і заснуть на вікп!

Маруся. Бідний, а чесний чоловік! Ви так любите доньку свою! Яка се шкода, що мене виганяють з хати, ми би все говорили о моїм батьку і о вашій донці. Але то вже бачу мое ціле житє таке безсталанне.

Фельдвебель. Уповай на Бога, моя дитино! Він тобі певно допоможе. (Стискає Мартина за руку). Не сумуй і ти, то не красно, щоби такий молодий хлопець так дуже журив ся. Мої діточка, не задовго побачимо ся знова, я тут до вас поверну. (Відходить серединою — за ним Мартин і Маруся на право).

ЯВА VIII.

Катерина, Панько, Стефан і Осип (входять з лівої).

Катерина. Но, слава Богу, все вже в лад пішло, мій Стефанко оженить ся з Оленкою і буде собі „ясним паном”.

•**Стефан.** Не великий сем то гонір жінка в сердаку.

Катерина. Ей спінку, таж я тебе силувати не хотіла, але коли уже так рішено, то уже годі змінити. Ми тепер робимо все по панськи, а що в панів рішать батьки, то діти пібратись мусять, тож і ти з панною Оленкою оженити ся мусиш.

Стефан. Вже ви мене так вашими заходами кунірусте, що біг-ме скрипірую! Але як сем мені того за богато буде, то заберу свої клейникайти і помаширую назад до Штайермарку або до Наталії; — мені ту сем нікс з вашого панського хлопства — ви з цілім своїм шляхотством не варті Таллянським жидам керци на шабас обтирати. Як мені сем не дасьте спокою, то заберу мої клейникайти до бруцака і марш до Наталії! (Співає).

Нема як в таліянськім ляндї,
Там дівчат без ліка:
Чи в Бресції, чи Майляндї,
Чи то в Венедику.

Там смеранча і цитрина
В зимі достигає,
А така мала дитина
По таліянськи знає.

І там жід не єсть цибулі,
Шпеку там не має,
А хто вчить ся у швімшулі,
Той в вині пливає.

Жадна дівка там не зве ся
Ані Гандзя, ані Феся,
А мене повсюди звано
Тільки Сеніор Стефано. (До Осипа).
„Доннер Веттер”! знай небоже,
Які то там краї,
Коли листє із табаки
В пачках виростає.

Чорт бери, собі тримайте
Вашу Галіцю!
Я заберу кляйникайти,
Марш на Італію!

Катерина. Чуеш, Стефанку, ми собі можемо
тут зробити Наталію, а я, щоби тобі догодити, го-
това єще сама таліянкою зробитись.

Стефан. Хто ви? таліянкою!... га! га! га!...
Щоби цілу Наталію дурх а дурх перейшов, то би
такої бжищкої баби не найшов!

Катерина (розгнівана). А мовчиш ти Стефан-
ку! бо як тобі раз свинсу на відворот, то аж в твоїй
Наталії опиниш ся!

ЯВА IX.

Ті, Мошко, потім Маруся.

Мошко (в дверях). Паньчиха! уже час!

Катерина. Зараз, зараз Мошку! Ходи но тут на часочок.

Мошко (тихо до Катерини). Но, ідти же по Марусю! (До Стефана). „Но ві ґейтс Гер Стефан! іх габ аух лянг' шойн ніхт ґезеен”!

Стефан (сплуєсь говорити по німецьки). „Я ґут — ґут — зо галб рехтс”.

Катерина. Но, щож скажеш Мошку? як же там?

Мошко. Ни, я сказав би, але... (Показує на Стефанка).

Катерина. Говори съміло! Стефанко знає о тім!

Мошко. Ни, Іцко там уже з будкою за столою чекає — він не може довго чекати.

Катерина. Вона мабуть уже прилагодилася (кличе). Марусю! (Маруся входить заплакана з узликом). Преці уже раз зібралась! Но даліше в дорогу! Мошку, бери її!

Маруся. Я з віденії нікуда не пійду! З відки ви маєте право мене серед такої зими з хати виганяти?... Чи мій батько на се мене вам лишив, щоби ви мене жидам продавали?... Я з віденії нігде не пійду, хоть би тут і умерти мала!

Катерина. А се що? З відки ти такий писочок дісталася? Не зважай на то Мошку, бери її!

Мошко. Ни, ходи дурна, не будь така шлифованя! Тобі нічого злого не стане ся! Іцко є добрій чоловік, він тебе добре зрихтує. (Тягне її).

ЯВА X.

Ті, Мартин, потім фельдвебель.

Мартин (вбігає і наспильно відтручує жида).
Пускай її нехристе, бо тобі вззи покручу!

Мошко. Ай-вай, гевалт! розбійник! Пане капраль, ратуйте! Гевалт, ребелянт!

Стефан. „Но, лянг'зам” брудерку, бо підеш до штокгавзу.

Мартин. Засії вам від моєї Марусі! (Стефан держить його).

Катерина. Мошку, бери її!

Мошко. Ну, ходи ти коханко розбійника!

Мартин. Пускайте мене!

Маруся. Ратуйте! гвалт ратуйте!

Фельдвебель (в дверях). Що се за гвалти?...
Пускай її негідницьку!

Стефан (про себе). Що се я бачу! таж то фельдвебель від нашого регіменту! (Ховається під стіл).

Фельдвебель (до жида). Знаю я о всім.

Мошко. Вельможний пане фельдвебель, то не я, то вони...

Катерина. А вам що до того, що я мою наймичку в пиншу службу віддати хочу?

Фельдвебель. Наймичку?... І ти се съміеш казати?... Чи пізнаєш ти мене?

Катерина (мліє — про себе). Ох... ох... щось до мене приступає...

Фельдвебель. Бідна дівчинко! Бог не забув про тебе, в найбільшій пригоді зсилає Він тобі поміч. Марусе, дитино моя, пійти тут до мене, до твого батька!

Маруся (увільнена). Мій батьку! мій батьку!
(Обнимає його).

Катерина (як виспє). Господи милосердий!
та то Тимотей!... Сьв. Отче Николаю, ратуй мене!

Фельдвебель. Уже тебе не виженуть з під
батьківської стріхи! (До Панька). Дякую вам,
Паньку за опіку над моєю дитиною!

Панько. Вібачайте мені Тимотею! Я тому зо-
всім не винен — але знаєте, що де чорт не зможе,
там бабу пішле; а се і на мене зіслав кляту мою
Катерину!

Катерина. А я би знова не гадала Марусю ви-
ганяти, бо я її дуже люблю, але мене Мошко ску-
спв як Еву вуж. Ей Тимотею, я знаю, що ви бі
мені вібачили, коли би за мною яка мудра голова
промовила. (Оглядається). Стефанку, Стефанку! а
дех ти?

Мошко. Ну, як то де? — а ось під столом.

Катерина. А пощож ти там синку залиш. Та
вийди, поратувати твою маму!

Стефан. Коли я бою ся...

Фельдвебель. Що я бачу! та се форишіц нашого капеляна!

Стефан (вилазить). Не гнівайте ся пане
фельдвебель!

Фельдвебель. Щож ти тут робиш в капраль-
ськім мундурі?

Стефан. Я хотів тільки з батьків троха по-
шиасірувати, та пожичив собі того кабата від ре-
гіментспінайдера, що взяв його до випущування
флеків.

Мошко. То ти Стефанку не є пан капраль?

Стефан. А щоби я мав бути!

Фельдвебель. За те пійдеш небоже до арешту.

Мошко. Прошу вельможного пана фельдвебель, тоби дуже великий шкода було, такий відважний вояк шаковати до арешту. В Майлянді то він сам один зустрінув ся з кількома ребелянтес.

Фельдвебель. А так — як ми з початку того року лишили були на якийсь час Мильяно, сховався він в інвінцію, де стояв на кватирі. За нашим поворотом зустрінув ся він сьміло з трома сот людій, бо бігав через різги. Задля його трусості згордив ним цілій полк, аж опісля віддано його за ординанса нашему капелянови. Но пане ексказпаль, дальше до арешту, марш!

Мартин. Чи я маю геть іти?

Фельдвебель. Ні, сину мій! Ти один любив мою дитину, ти один боронив її від всякої напасти, за те віддаю тобі її з цілим господарством. (До Катерини). Надію ся, що ясна пані Когутовичова зволить на то пристати?

Катерина. Ох, та чому ні! Най женить ся з такою дівчиною, котру я так люблю, що її виховала як свою власну дитину — з донькою такого чесного пана ферделебра. А найже їм Бог всемогущий своєю ласкою всемогущаю і съятою благословить!

Мартин (падає фельдвебелеви до ніг). Тимо-тею!... Нене!... Марусе моя!...

Маруся. Батьку мій!... Мартине!...

Стефан (до Осипа). Осипе, знаєте, як на них дивлю ся, то мені якось дуже на женихане збирається. Чорт бері вже Італію, я возьму вашу Оленку.

Осип. О я не віддаю моєї доньки за мужицького спна. Оленка мусить віддати ся за якого шляхтича, а найменьше за ландсдрагона!

Панько. Осипе, не будьте такі! преці ми приятели, тож не повинні ви моєї дитини цуратися!

Осип. То все на ніщо! Я приятелем мужиків бути не можу, і не віддам моєї доньки за мужика.

Стефан. Преці ви перше самі хотіли, щоби я з вашою Оленкою женився.

Осип. Перше що пішого — ти був перше капралем, а батьки шляхтою — з панами я хотів дружити ся, але тепер (стискає плечима) уже по всім! (Відходить).

Фельдвебель. Діти мої! Тринайцять літ я вас не бачив, тринайцять літ вздихав я за вами, — тепер дістав почесний відпуск з війска, приходжу при вас відмолодніти і забути про минувші злідні. З любові до вас вибачаю батькам Мартинка. Паньку, Катерино, моя дитина тринайцять літ з вами під одною стріхою пробувала; ви у мене маєте до смерті свій кавалок хліба.

Мартин. Тимотею, вібачайте уже і Стефанкови.

Фельдвебель. Охочо, мій Мартинку!

Стефан (цілує в руку фельдвебля). Дякую „покорис пане“ фельдвебель.

Мошко. Вельможний пане фельдвебель, а з нами як буде? Може я маю іти по горівку?...

Фельдвебель. А, дякую тобі, щось мені пригадав. Гей камрати, витріпайте по сему панцеви добре шкіру, щоби не вдавав ся в погані діла, і не удавав вужа, та не кусив пані Когутовичевої!

Мошко. Ай-вай, ай-вай, нашо того!... (Жовніри хватають Мошка і виносять). Ай-вай, гевалт! пане фельдвебель! ясне пане фельдвебель! (Голос Мошка за сценою чим раз слабне).

Катерина: Богу дякувати, все скіпчилось лучше як я сама гадала. Хоть справді ми вже не шляхтю, але і не мужиками. Я і Панько, то ми собі так як непримірком скаспровані комісарі, але за то Мартинко буде паном, одно тільки мені єще на гадці.

Фельдвебель. Но, щож такого?

Катерина. Се бачите Тимотею, ви нас скинули з шляхотства, але я боюсь, щоби нас ті панове і пані, що так ось на кріслах сидять, на мужиків не скинули!

X o p.

Шановні панове, пані,
Маєте се мабуть знати,
Як в театрі повно гостій,
То ми єсьмо магнатамій.

Але як в театрі пусто,
Тоді круто трохи з нами;
Тоді знова хоть нераді,
Стаємо ся мужиками.

C т е ф а н .

Хоть не капраль, мужик знова,
Не кинкуйте з мої долі;
Та дурниця, я рад з того,
Що забавив вас доволі.

Чорт бери вже Наталію
І з принцезнов уже квіта;
Гей мужики, шляхта крикнім
Публичності многа літа!

КОНЕЦЬ.

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА.

В СІЙ ЗБІРЦІ ТЕАТРАЛЬНИХ ШТУК НАХОДЯТЬ СЯ
НАЙКРАСШІ ДРАМИ І КОМЕДІЇ, ПРИХОЖІ ДЛЯ
АМАТОРСЬКИХ ТЕАТРАЛЬНИХ ВИСТАВ.

СЯ БІБЛІОТЕКА ПОВИННА НАХОДИТИСЬ В КОЖДІМ
АМАТОРСЬКІМ КРУЖКУ.

СПИС КНИЖОК:

АМЕРИКАНЕЦЬ. Веселий образ з життя народу зі співами в 3-ох діях. (Виступає 4 жінки і 9 чоловіків, разом 13 осіб). — Ціна за книжочку 15 цнт. За 13 книжочок \$1.50.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ШЛЯХТИЧ. Образ з життя руських робітників в 3-ох діях. (Виступає 4 жінки і 8 чоловіків, разом 12 осіб). — Ціна за прим. 30 цнт. За 12 книжочок \$2.80.

БЛUDNII SIN. Образ з життя наших виселенців в Америці в 4-ох діях зі співами. (Виступає 6 жінок і 9 чоловіків, разом 15 осіб). — Ціна за прим. 25 цнт. За 15 книжочок \$2.85.

В НЕВОЛІ ТЕМНОТИ. Комедія з життя русько-американського народу в 3-ох діях. (Виступає 4 жінки і 8 чоловіків, разом 12 осіб). — Ціна за прим. 25 цнт. За 12 книжочок \$2.25.

ВИХОВАНЕЦЬ. Народна комедія в 3. діях зі співами і танцями Л. Янчука. — (Виступає 5 жінок і 7 чоловіків, разом 12 осіб). — Ціна за примірник 25 цнт. За 12 книжочок \$2.25.

ДВА ДОМИКИ І ОДНА ФІРТКА. Комедія в 1. дії. (Виступає 3 жінки і 5 чоловіків, разом 8 осіб). — Ціна за прим. 15 цнт. За 8 книжочок 90 цнт.

ГОСТИНА СЬВ. НИКОЛАЯ. Драматична гра в 4-ох виходах. (Виступає 6 осіб). — Ціна за прим. 10 цнт. За 6 книжочок 50 цнт.

ІЦКО-СВАТ. Комедія в 1-ій дії. (Виступає 2 жінки і 5 чоловіків, разом 7 осіб). — Ціна за прим. 10 цнт. За 7 книжочок 55 цнт.

НАСТОЯЩІ. Комедія в 1. дії. (Виступає 2 жінки і 3 чоловіки, разом 5 осіб). — Ціна за прим. 20 цнт.
За 5 книжочок 75 цнт.

НАТАЛКА ПОЛТАВКА. Операатка в 3-х діях. (Виступає 2 жінки і 4 чоловіки, разом 6 осіб). — Ціна за прим. 20 цнт.
За 6 книжочок 90 цнт.

НЕВОЛЬНИК. Драма в 5-х діях зі співами і танцями.
Усценізував Карпенко Карай (Тобилевич). Після поеми Тараса Шевченка. — (Виступає 2 жінки і 14 чоловіків, разом 16 осіб). — Ціна за прим. 15 цнт.
За 16 книжочок \$1.80.

ОХ! НЕ ЛЮБИ ДВОХ! Операатка в 3-х діях. (Виступає 4 жінки, 8 чоловіків, разом 12 осіб). — Ціна за примірник 25 цнт.
За 12 книжочок \$2.25.

ОЙ НЕ ХОДИ ГРИЦЮ, ТА НА ВЕЧЕРНІЦІ. Народна драма зі співами в 5. діях М. П. Старицького. В перерібці Александрова. — (В сій штуці виступає 8 жінок і 7 чоловіків, разом 15 осіб). — Ціна за примірник 30 цнт.
За 15 книжочок \$3.35.

СВЕКРУХА. Комедія в 3-х діях, Льва Лопатинського.
(Виступає 3 жінки і 4 чоловіки, разом 7 осіб). — Ціна за прим. 25 цнт.
За 7 книжочок \$1.50.

СІЧИНСЬКИЙ-ПОТОЦЬКИЙ. Драма в 5-х діях. (Виступає 5 жінок і 20 жінок, разом 25 осіб). — Ціна за прим. 50 цнт.
За 25 книжочок \$9.38.

СТРАЙК. Сценічний образ в 3-х діях з життя хліборобів в Галичині. Написав Н. Струтинський. (Виступає 3 жінки і 11 чоловіків, разом 14 осіб). — Ціна за прим. 20 цнт.
За 14 книжочок \$2.10.

СТРІЛЯЙ НА СМЕРТЬ. Робітнича драма в 1-ій дії. Пер. з англ. мсви Ст. Макар. (Виступає 3 жінки, 6 чоловіків, разом 9 осіб). — Ціна за прим. 15 цнт.
За 9 книжочок \$1.00.

Замовляючи сі штуки, повинні купувати стілько примірників, кілько виступає осіб в даній штуці. Се заощадить видаток і час на розписуване поодиноких роль, а крім сего ціна сих книжочок є знижена о 25 проц.

Замовлення враз з належитостю належить висилати на адресу:

,S V O B O D A'
83 Grand St., Jersey City, N. J.

Книгарня „Свободи”

має на своїм складі ріжнородні книжки, як: оповіданя, новелі, байки, гуморески, книжки до забави і розривки, популярні наукові розвідки, букварі, самоучки, театральні штуки, молитвенники і т. и.

Кромі книжок находиться много ріжнородних друків, як: переписні листки з портретами визначних Українців, листи з віршами, портретами і др.

Цінники висилаємо на жадане.

Замовлені книжки висилається відворотною поштою. Гроши належить присилати враз з замовленем. Срібних грошей канадських і марок (стемпсів) не приймася.

Замовленя належить висилати на адресу:

“S V O B O D A”

83 Grand St., Jersey City, N. J.